

Lleihau Galwadau Tân Diangen – Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru

Blwyddyn archwilio: 2022-23

Dyddiad cyhoeddi: Mehefin 2023

Cyfeirnod y ddogfen: 3621A2023

Paratowyd y ddogfen hon ar gyfer defnydd mewnol Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru fel rhan o waith a gyflawnir yn unol ag adrannau 17 a 41 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Ni chymerir unrhyw gyfrifoldeb gan yr Archwilydd Cyffredinol na staff Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu gyflogai arall yn eu cymhwyster unigol, nac mewn perthynas ag unrhyw drydydd parti.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partiön perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Archwilio Cymru yn drydydd partiön perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon at [Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru](mailto:swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru).

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Mae'r Awdurdod wedi lleihau nifer y galwadau tân diangen annomestig y mae'n ymateb iddynt yn sylweddol ond mae angen iddo fynd i'r afael â risgiau ariannol a materion o ran capasiti i sicrhau bod ei ddull seiliedig-ar-risg yn gynaliadwy

Adroddiad cryno	4
Adroddiad manwl	7
Mae awdurdodau tân ac achub yn wynebu'r amgylchedd ariannol a gweithredol anoddaf mewn cenhedlaeth	7
Beth yw galwadau tân diangen a pham eu bod yn bwysig?	9
Rheoli galwadau diangen yn Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	15
Atodiad 1	23

Adroddiad cryno

Crynodeb

Yr hyn y gwnaethom ei adolygu a pham

- 1 Fe wnaethom adolygu dull yr Awdurdod o leihau galwadau tân diangen, gan ganolbwyntio'n bennaf ar ei ddull o ymateb i safleoedd annomestig. Roedd ein harchwiliad yn cynnwys adolygu polisi'r Awdurdod, sut y cafodd ei ddatblygu ac y mae'n cael ei roi ar waith, sut y caiff galwadau diangen eu monitro, a sut y caiff perfformiad ei reoli a'i werthuso.
- 2 Fe wnaethom archwilio galwadau diangen oherwydd y niferoedd sylweddol y mae Awdurdodau Tân ac Achub (ATAau) Cymru'n ymateb iddynt. Mae hyn yn golygu eu bod yn cael effaith weithredol, ariannol ac amgylcheddol sylweddol. Maent hefyd yn faes allweddol ar gyfer gwella yn Fframwaith Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub 2016¹, a bennwyd gan Lywodraeth Cymru.
- 3 Fe gynhaliom ni'r adolygiad yn ystod y cyfnod rhwng mis Tachwedd 2022 a mis Mawrth 2023.

Yr hyn a ganfuom

- 4 Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn: **A yw'r Awdurdod yn gwneud popeth y gall ei wneud i leihau nifer y galwadau tân diangen annomestig a'i ymatebion iddynt?**
- 5 Ar y cyfan, canfuom fel a ganlyn: **Mae'r Awdurdod wedi lleihau nifer y galwadau tân diangen annomestig y mae'n ymateb iddynt yn sylweddol ond mae angen iddo fynd i'r afael â risgiau ariannol a materion o ran capasiti i sicrhau bod ei ddull seiliedig-ar-risg yn gynaliadwy.** Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:
 - mae'r Awdurdod yn dangos dealltwriaeth dda am leoliadau, achosion ac effeithiau galwadau tân diangen mewn safleoedd annomestig.
 - mae gan yr Awdurdod bolisi sydd wedi ymwreiddio'n dda i ymdrin â galwadau tân diangen mewn safleoedd annomestig ac mae wedi diwygio'i ddull i adlewyrchu risgiau esblygol.
 - mae'r Awdurdod yn monitro ymatebion i alwadau a ysgogir gan larymau tân awtomatig yn fanwl ac yn gweithio gyda phartneriaid i fynd i'r afael â safleoedd sy'n broblem.
 - mae polisi'r Awdurdod wedi arwain at leihad dramatig yn nifer y galwadau tân diangen y mae'n ymateb iddynt. Fodd bynnag, mae niferoedd wedi codi'n gyson ers 2015-16 ac mae angen i Aelodau graffu ar berfformiad yn y dyfodol yn wyneb pwysau ariannol sy'n gryn her.

¹ [Fframwaith Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub 2016, Llywodraeth Cymru](#)

Argymhellion

Arddangosyn 1: argymhellion

Mae'r tabl isod yn nodi'r argymhellion yr ydym wedi eu hadnabod yn dilyn yr adolygiad hwn.

Argymhellion

Dangos effaith galwadau tân diangen

- A1 Mae'r adroddiad hwn yn amlygu cyfleoedd i adeiladu ar ddealltwriaeth yr Awdurdod am effaith galwadau tân diangen ar ei ddefnydd o adnoddau. I fynd i'r afael â hyn, rydym yn argymhell bod yr Awdurdod:
- yn diweddarau ei ddadansoddiad ariannol i gofnodi effaith ymateb i alwadau diangen ar draws ei wasanaethau.
 - wrth feintio effaith ymateb i alwadau diangen, yn dadansoddi ac yn adrodd ar effaith ymateb i alwadau diangen gan fwrw golwg ar yr oriau a gollwyd gan griwiau amser cyflawn a chriwiau ar alwad a ymatebodd iddynt. Bydd hyn yn helpu i gefnogi penderfyniadau strategol ynglŷn â rôl gynyddol diffoddwyr tân ac yn helpu i oleuo ymagwedd yr Awdurdod yn y dyfodol at gynnal cymhwysedd diffoddwyr tân.
 - fel rhan o'i fframwaith adrodd ar berfformiad, yn adrodd ar nifer y galwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig (AFA) nad ydynt yn ennyn ymateb brys dan ei bolisi cyfredol, gan gynnwys fel cyfran o'r holl alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig. Bydd hyn yn helpu'r Awdurdod i ddangos effaith ei bolisi cyfredol.
 - yn adolygu'r llwybrau a ddefnyddir i gofnodi data ar alwadau diangen (e.e. ffurflenni ar ôl digwyddiadau, gwybodaeth reoli) i sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei chofnodi'n gywir ac yn gyson.

Gwella integreiddio

- A2 Canfuom eglurder cyfyngedig ynghylch sut y mae data ar alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig (yn rhai sy'n ennyn ymateb brys, ac yn rhai nad ydynt) yn cael ei ddefnyddio gan dimau diogelwch tân. Rydym yn argymhell bod yr Awdurdod yn cynnwys data ar yr holl alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig mewn safleoedd annomestig fel rhan o ddatblygu ei ddangosfyrddau data newydd, a'i fod yn darparu mynediad priodol at dimau diogelwch tân i fusnesau. Bydd hyn yn helpu i wella'r defnydd o guddwybodaeth i oleuo llwyth gwaith timau diogelwch tân i fusnesau mewn modd rhagweithiol.

Argymhellion

Meithrin cydnerthedd

- A3 Mae'r rhan derfynol o'r adroddiad hwn yn amlygu heriau o ran capasiti sy'n bygwth tansellio effeithiolrwydd dull seiliedig-ar-risg yr Awdurdod o reoli galwadau diangen. Rydym yn argymhell bod yr Awdurdod yn adolygu anghenion datblygu Aelodau ac yn teilwra cyfleoedd hyfforddi'n briodol i gefnogi eu rôl o ran craffu ar berfformiad a chefnogi gwelliant.

Adroddiad manwl

Mae awdurdodau tân ac achub yn wynebu'r amgylchedd ariannol a gweithredol anoddaf mewn cenedlaeth

Disgwyliadau'r Fframwaith Cenedlaethol

- 6 Mae Fframwaith Cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gwasanaethau Tân yn nodi lleihau galwadau diangen fel arbediad effeithlonrwydd allweddol sydd ar gael i ATAAu². Mae'n nodi bod ymateb i alwadau diangen yn dwyn costau ariannol a costau cyfle sylweddol, i ATAAu a deiliaid adeiladau, ac nad yw'n dwyn unrhyw fudd o gwbl. Mae hyn yn cael effaith arbennig o fawr gan bod mwy o alwadau diangen nag o danau gwirioneddol. Yn 2021-22, roedd 47% o gyfanswm y digwyddiadau yr ymatebodd yr Awdurdod iddynt yn alwadau diangen, sy'n dangos y baich sylweddol y maent yn ei roi ar yr adnoddau cyfyngedig sydd ar gael. O ganlyniad, mae Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol i ATAAu 'Adnabod prif ffynonellau galwadau diangen a chymryd pob cam rhesymol ac ymarferol i leihau eu nifer'.
- 7 Wrth lunio'u dull, rhaid i ATAAu ddangos yr Egwyddor Datblygu Cynaliadwy dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2016 hefyd. Mae'n ofynnol i ATAAu ddangos sut y maent yn bwrw golwg hirdymor ar welliant sy'n canolbwyntio ar atal, cynnwys pobl, ac integreiddio a chydweithio gyda phartneriaid a rhanddeiliaid allweddol.
- 8 Felly, disgwyliad Llywodraeth Cymru yw gweld lleihad mewn ymatebion i alwadau diangen er mwyn rhyddhau adnoddau a chapasiti. Byddai hyn hefyd yn rhoi ATAAu mewn sefyllfa gryfach i wireddu uchelgeisiau ehangach Llywodraeth Cymru ar gyfer gwasanaethau tân ac achub yng Nghymru.

Tyfu rôl y diffoddwr tân

- 9 Mae angen lleihau galwadau diangen i ddarparu'r capasiti ychwanegol i gwrdd â disgwyliadau polisi Llywodraeth Cymru. Ers cyhoeddi'r Fframwaith Cenedlaethol yn 2015, mae Llywodraeth Cymru wedi pennu cyfeiriad polisi ehangach ar gyfer ATAAu. Mae hyn yn golygu ehangu rôl diffoddwyr tân i gefnogi'r system iechyd a gofal cymdeithasol, megis ymateb i gwympiadau heb anafiadau. Cymeradwywyd hyn gan y Cabinet yn 2020.
- 10 Yn 2021, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei hasesiad a oedd yn ystyried a ellid ehangu rôl diffoddwyr tân heb achosi anfantais i'r gwasanaeth tân ac achub craidd. Hyd yn oed heb gyflawni rôl ehangach, daeth yr adolygiad i'r casgliad bod 'angen adolygiad sylfaenol o drefniadau gwaith gorsafoedd i sicrhau bod gweithgarwch yn

² Fframwaith Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub 2016, Llywodraeth Cymru

cael ei amserlennu'n briodol i sicrhau'r allbwn mwyaf'. Canfu dadansoddiad nad oedd unrhyw gapasiti heb ei ddyrannu yn ystod sifft ddydd criwiau amser cyflawn, a fyddai'n cyd-daro ag oriau brig y galw ar gyfer Ymddiriedolaeth Gwasanaethau Ambiwlans Cymru rhwng 7am a chanol dydd.³

- 11 Nododd Llywodraeth Cymru ddiffyg amser hyfforddi digonol hefyd ac fe arweiniodd hynny at ail adolygiad thematig a ganolbwyntiodd ar hyfforddiant gweithredol⁴. Daeth i'r casgliad nad oedd digon o amser hyfforddi ar gael, yn enwedig i ddiffoddwyr tân dan y System Dyletswydd yn ôl y Galw (RDS). Argymhellodd yr adroddiad fod ATAau yn 'cynnal dadansoddiad heb gyfyngiadau o'r amser sydd ei angen ar ddiffoddwyr tân i hyfforddi'.
- 12 O ystyried yr effaith ehangach ar draws y gwasanaeth, gall lleihad mewn ymatebion i alwadau diangen helpu i gynyddu capasiti, y mae ei angen i helpu i dyfu rôl y diffoddwr tân. Mae hyn ochr yn ochr â gofynion eraill, megis arweinyddiaeth gan uwch swyddogion ac aelodau, cydweithio effeithiol, dadansoddiadau data cadarn, a chraffu effeithiol.

Gostyngiadau mewn adnoddau

- 13 Mae ATAau wedi gorfod cyflawni o fewn cyllidebau llai o lawer yn ystod blynyddoedd o gyni a, fel yr holl gyrff cyhoeddus, rhaid iddynt barhau i addasu i ymateb i'r pwysau ariannol cyfredol. O ganlyniad, mae Awdurdodau wedi gorfod cynnal eu gwasanaethau â llai o adnoddau ac wedi bod yn canolbwyntio ers amser hir ar ailgydbwyso'u pwyslais o ymateb i ddigwyddiadau i atal tanau a gwella diogelwch.
- 14 Mewn termau real, fe brofodd yr Awdurdod ostyngiad o 6.3% (£2.6 miliwn) mewn gwariant refeniw rhwng 2009-10 a 2021-22⁵. Dros yr un cyfnod, fe leihaodd y galwadau a gafwyd gan yr Awdurdod 27.6%⁶ ac fe leihaodd nifer y digwyddiadau yr ymatebwyd iddynt 38.2%⁷. Lleihaodd nifer y staff a gyflogir gan yr Awdurdod 15.6% rhwng 2009-10 a 2021-22 hefyd (**Arddangosyn 2**):

³ Llywodraeth Cymru, [Ehangu rôl diffoddwyr tân yng Nghymru](#), Tachwedd 2021

⁴ Llywodraeth Cymru, [Adolygiad thematig o hyfforddiant gweithredol o fewn Gwasanaethau Tân ac Achub Cymru](#), Hydref 2022

⁵ StatsCymru, [Gwariant alldro refeniw yn ôl awdurdod](#)

⁶ StatsCymru, [Galwadau a gafodd eu trin gan staff CagALI mewn gwylfeydd rheoli tân yn ôl y math o alwad a'r flwyddyn ariannol](#)

⁷ StatsCymru, [Tanau, Digwyddiadau Gwasanaeth Arbennig a Galwadau tân diangen yr ymatebwyd iddynt gan Wasanaethau Tân ac Achub yng Nghymru](#)

Arddangosyn 2: Personél (cyfrif pennau) ATA Gogledd Cymru yn ôl math o gyflogaeth, rhwng 2009-10 a 2021-22

Rôl	2009-10	2020-21	Newid
Staff amser cyflawn mewn lifrai	294	278	-5.4%
Staff ar ddyletswydd yn ôl y galw	556	429	-22.8%
Staff rheoli tân	33	30	-9%
Staff anweithredol	151	136	-9.9
Yr holl staff	1,034	873	-15.6%

Ffynhonnell: [StatsCymru](#)

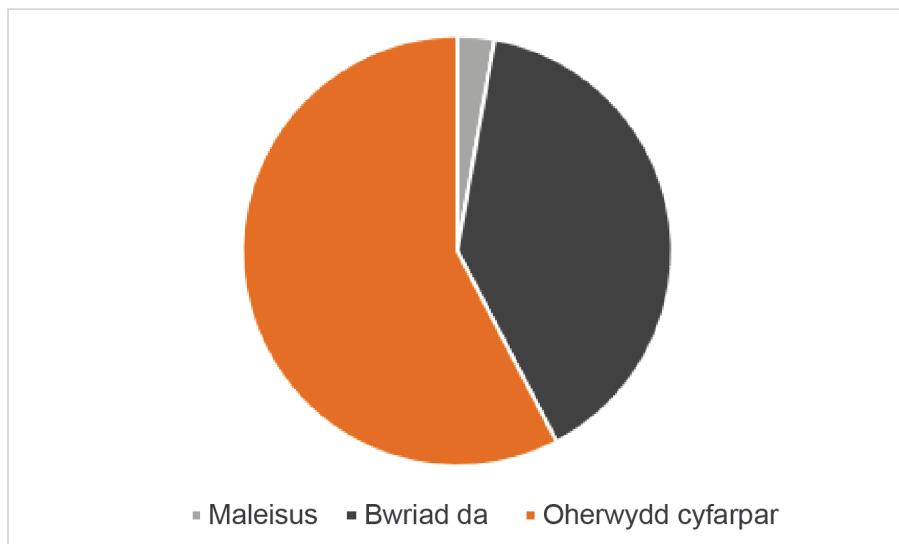
Beth yw galwadau tân diangen a pham eu bod yn bwysig?

Diffiniad a mathau

- O fewn System Cofnodi Digwyddiadau (IRS) y Swyddfa Gartref, caiff galwadau diangen eu categorio'n dri math:
 - Maleisus** – galwad a wnaed gan fwriadu cael ymateb i ddigwyddiad yn gysylltiedig â tân nad yw'n bodoli.
 - Â bwriad da** – galwad a wnaed â phob ewyllys da gan feddwl y byddai angen ymateb.
 - Oherwydd cyfarpar** – galwad a ysgogwyd gan larwm tân neu offer diffodd tân (gan gynnwys cael ei hysgogi'n ddamweiniol).
- Mae **Arddangosyn 3** yn dangos, yn genedlaethol, bod galwadau diangen 'oherwydd cyfarpar' yn rhoi cyfrif am ychydig o dan 60% o gyfanswm y galwadau diangen.⁸

⁸ Sylwer – mae hyn yn cynnwys galwadau tân domestig ac annomestig yr ymatebwyd iddynt oherwydd y modd yr adroddir ar ddata.

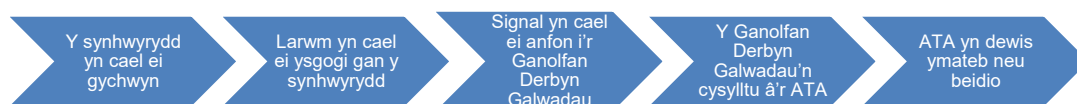
Arddangosyn 3: cyfran o gyfanswm y galwadau diangen yng Nghymru yn ôl math, 2021-22

Ffynhonnell: [StatsCymru](#)

- 17 Caiff y rhain eu hachosi'n nodweddiadol gan systemau Larwm Tân Awtomatig (AFA), sy'n rhwydweithiau o synwryddion mewn adeiladau sy'n gysylltiedig â system larwm. Mae'r larymau'n gysylltiedig â Chanolfannau Derbyn Larymau (ARC). Oherwydd y dechnoleg sy'n golygu nad oes angen rheoli ar y safle, gall Canolfannau Derbyn Larymau fod wedi'u lleoli yn unrhyw ran o'r byd. Fodd bynnag, mae'n ofynnol i Ganolfannau Derbyn Larymau gofrestru gyda phob ATA yn yr ardaloedd y maent yn gweithredu ynddynt. Mae **Arddangosyn 4** yn disgrifio proses Larwm Tân Awtomatig pan gaiff ei hysgogi.

Arddangosyn 4: Proses Larwm Tân Awtomatig

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

- 18 Pan geir galwad ddiangen trwy Larwm Tân Awtomatig, cyfeirir yn nodweddiadol at hyn fel Signal Tân Dieisiau (UwFS). Gan bod UwFS yn rhoi cyfrif am y gyfran fwyaf o alwadau diangen, dyma yw'r ffocws allweddol ar gyfer gweithgarwch lleihau

ledled y DU⁹. O ganlyniad, mae ffocws dull yr Awdurdod a'r archwiliad hwn wedi bod ar leihau UwFS, gan hefyd gwmpasu mathau eraill o alwadau diangen.

Mae galwadau diangen yn effeithio ar gydnerthedd gwasanaethau Tân ac Achub

- 19 Fel gydag unrhyw ymateb gan yr Awdurdod i unrhyw ddiwyddiad, ceir effeithiau ariannol, gweithredol, amgylcheddol ac effeithiau ar ddiogelwch wrth ymateb i alwadau diangen.
- 20 Gyda'i gilydd, mae effeithiau ymateb i alwadau diangen yn sylweddol ac yn amlygu pwysigrwydd bod â dull effeithiol i leihau eu nifer. O ganlyniad, gall unrhyw welliant mewn perfformiad yn y cyd-destun hwn helpu'r Awdurdod i reoli'r pwysau ar ei adnoddau'n well a chynyddu capasiti i gyflawni hyfforddiant ychwanegol a thasgau eraill sy'n flaenoriaeth.

Ariannol

- 21 Mae cyfanswm effeithiau ariannol ymateb i alwad ddiangen yn anodd i'w feintio'n fanwl. Yn y rhan fwyaf o achosion, byddai cost anfon injan dân i ymateb i alwad ddiangen yn debyg os nad union yr un faint â chost anfon un i ymateb i ddiwyddiad go iawn, gan bod criwiau'n cael eu hanfon gan ddisgwyl bod tân go iawn. Mae hyn yn amrywio fesul Awdurdod yn seiliedig ar amryw ffactorau, megis daearyddiaeth, ond mae ATAAu eraill yn y DU yn amcangyfrif mai oddeutu £350-400 yr awr¹⁰ yw cost ymateb. Gan ddefnyddio'u hamcangyfrifon hwy, byddai cyfanswm y gost ariannol i ATA Gogledd Cymru am ymateb i gyfanswm y galwadau tân diangen a gafwyd yn 2021-22 rhwng £900,000 ac £1 miliwn.¹¹
- 22 Yng Ngogledd Cymru, nid yw'r Awdurdod wedi meintio cost ymateb i alwadau tân diangen dros y blynyddoedd diwethaf. Wrth newid ei bolisi ar gyfer ymateb alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig¹² yn 2014, fe gymhwysodd yr Awdurdod gost dybiannol o £81.50 yr alwad ddiangen a ysgogwyd gan larwm tân awtomatig, i helpu i gyfrifo'r effaith ariannol bosibl. Roedd hyn yn seiliedig ar gost cyflogau criw o bedwar diffoddwr tân gyda rheolwr gwylyfa i ymateb a bod yn bresennol mewn digwyddiad am un awr. Gan ddefnyddio'r cyfrifwr costau yma, cafodd effaith ariannol ymateb i alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig yn y blynyddoedd cyn y newid i'r polisi ei nodi fel a ganlyn: £158,273 (2011-12), £150,367 (2012-13) a £142,951 (2013-14).

⁹ Er enghraifft, gweler [canllawiau Cyngor Cenedlaethol y Prif Swyddogion Tân](#)

¹⁰ Er enghraifft, [tâl safonol ATA Dyfnaint a Gwlad yr Haf](#) o £364.27 neu amcangyfrif [ATA Swydd Buckingham](#) o £305 gan ychwanegu TAW.

¹¹ Mae'r cyfrifiad tybiannol hwn yn seiliedig ar ddata a gyhoeddwyd sy'n cynnwys galwadau tân diangen domestig ac annomestig.

¹² Mae paragraff 37 yn disgrifio polisi'r Awdurdod.

- 23 Mae'r effaith ar gostau mewn ardaloedd gwledig yn haws i'w meintoli'n gywir, gan ddefnyddio ffioedd galw allan ar gyfer criwiau'r system dyletswydd yn ôl y galw (RDS) fel y sail. Mewn gwirionedd, serch hynny, mae'r mwyafrif o alwadau tân diangen yn digwydd mewn ardaloedd trefol lle mae gorsafoedd yn rhai â chriwiau amser cyflawn neu griwiau dydd. Yn wir, amcangyfrifodd yr Awdurdod yn 2014 mai dim ond 15% o'r galwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig yr ymatebodd iddynt oedd o'i orsafoedd system dyletswydd yn ôl y galw.
- 24 Amcangyfrifodd yr Awdurdod y byddai'r newid i'w bolisi yn 2014 yn arwain at arbed £25,000 mewn costau. Mae hyn yn seiliedig ar y galw ar orsafoedd system dyletswydd yn ôl y galw yn unig (h.y. oddeutu 15% o gyfanswm nifer y galwadau diangen). Mae hyn yn adlewyrchu ystyriaeth gyfyngedig i'r effaith ar ei adnoddau. Er bod y papur polisi wedi amlygu bod yr effaith ariannol yn mynd y tu hwnt i'r effaith ar ei orsafoedd system dyletswydd yn ôl y galw, nid aeth mor bell â nodi sut y byddai'n rhoi cyfrif am y gwahaniaeth rhwng yr arbediad o £25,000 mewn costau a amcangyfrifwyd ganddo a chost ariannol ehangach ymateb alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig (oddeutu £150,000 y flwyddyn), er enghraifft trwy nodi sut y gellid defnyddio'r arbedion a fyddai'n deillio o'r newid i'w bolisi – e.e. buddsoddi mewn offer, hyfforddiant neu gyfraniad pellach at fynd i'r afael â diffygion yn y gyllideb.
- 25 I wrthweithio effaith ariannol ymateb i alwadau diangen, mae rhai ATAAu yn Lloegr wedi rhagnodi taliadau ar gyfer safleoedd sy'n cynhyrchu galwadau diangen lluosog. Er enghraifft, mae ATA Cleveland yn codi £345 (heb gynnwys TAW) ar safleoedd o'u pumed alwad.¹³ Yn yr un modd, mae ATA Glannau Humber yn codi isafswm o £365.75 o'r bedwaredd alwad ddiangen.¹⁴

Gweithredol

- 26 Mae ymateb i alwadau diangen yn tarfu heb fod angen. Mae hyn yn amlygu pwysigrwydd lleihau'r galwadau yr ymatebir iddynt. Gall ddargyfeirio pobl oddi wrth hyfforddiant, gwaith atal, neu waith ymgyfarwyddo â safleoedd, sydd i gyd yn dasgau hollbwysig er mwyn i griw gynnal gallu gweithredol. Mae tarfu ar hyfforddiant yn arbennig o gostus, fel a amlygwyd gan adroddiad diweddaraf Llywodraeth Cymru¹⁵, sy'n nodi risgiau o beidio â chynnal cymwyseddau staff pan fo criwiau'n ymateb yn rheolaidd i alwadau diangen.
- 27 Gallai'r effaith weithredol fod yn arwyddocaol i ddiffoddwyr tân sydd ar ddyletswydd yn ôl y galw, sydd â llai o gapasiti i fynychu hyfforddiant o'i gymharu â chriwiau amser cyflawn. Yn nodweddiadol, mae diffoddwyr tân sydd ar ddyletswydd yn ôl y

¹³ ATA Cleveland, [Fire Alarms](#)

¹⁴ ATA Glannau Humber, [Call out charges 2022-23](#)

¹⁵ Llywodraeth Cymru, [Adolygiad thematig o hyfforddiant gweithredol o fewn Gwasanaethau Tân ac Achub Cymru](#), Hydref 2022

galw'n cael dwy i dair awr o hyfforddiant yr wythnos, a all gael eu colli'n llwyr os yw'n ofynnol iddynt ymateb i alwadau diangen yn ystod oriau hyfforddi.

- 28 Hefyd, gan bod model y system dyletswydd yn ôl y galw'n dibynnu ar ewyllys da cyflogwyr i ryddhau staff i ymateb i alwad yn ystod eu horiau gwaith, mae cynyddu ymatebion i alwadau diangen yn creu perygl o atal busnesau rhag cefnogi eu staff i ymgymryd â rôl fel rhan o'r system dyletswydd yn ôl y galw. Gallai hyn gael effaith negyddol ar gadw staff.

Amgylcheddol

- 29 Fel a nodwyd yn ein hadroddiad ar Leihau Allyriadau Carbon¹⁶ yn 2021-22, ceir effeithiau amgylcheddol sylweddol wrth ddarparu gwasanaethau tân ac achub. Mae hyn yn cynnwys defnyddio tanwydd ar gyfer ymateb, yn ogystal ag effaith amgylcheddol teithio gan ddiffoddwyr tân i'w gorsaf. O ystyried bod 47% o'r holl ddigwyddiadau yr ymatebodd yr Awdurdod iddynt yn 2021-22 yn alwadau tân diangen¹⁷, mae'n faes lle gellid lleihau allyriadau carbon yn sylweddol.

Diogelwch

- 30 Mae lleihau galwadau diangen yn hollbwysig i leihau risgiau i ddiogelwch. Mae nifer yr achosion o alwadau diangen yn cael effaith a allai fod yn sylweddol ar risgiau i ddiogelwch cymunedau hefyd, megis risgiau i ddiogelwch ar y ffyrdd a hunanfodlonrwydd.
- 31 Mae risgiau i ddiogelwch ar y ffyrdd yn bresennol pryd bynnag y mae'r gwasanaethau brys yn ymateb i ddigwyddiad. Gall gyrru ar gyflymder neu dan amodau golau glas achosi risgiau sylweddol i griwiau a defnyddwyr eraill y ffyrdd. Mae'r risg hefyd yn bresennol ar gyflymder arferol y ffordd, oherwydd maint a phwysau sylweddol injans tân.
- 32 Gall niferoedd uchel o alwadau diangen arwain at hunanfodlonrwydd ymhlith deiliaid adeiladau a dinasyddion hefyd. Er enghraifft, gall arwain at ddiffyg ymateb yn ystod digwyddiad go iawn, gan achosi mwy o risg i'r meddianwyr a'r criw sy'n ymateb. Felly mae lleihau galwadau diangen yn helpu i leihau'r risgiau i ddiogelwch criwiau'r Awdurdod a chymunedau.

Yr hyn y mae eraill yn ei wneud

- 33 Mae ATAAu ledled y DU wedi llunio gwahanol ddatrysiadau i fynd i'r afael â nifer y galwadau diangen. Maent yn faich sylweddol ar y gorsafodd lleol ac yn cyfyngu ar

¹⁶ [Lleihau allyriadau carbon yn ATA Gogledd Cymru, Archwilio Cymru, Mawrth 2022](#)

¹⁷ [Tanau, Digwyddiadau Gwasanaeth Arbennig a Galwadau tân diangen yr ymatebwyr iddynt gan Wasanaethau Tân ac Achub yng Nghymru \(llyw.cymru\)](#)

yr amser y gellir ei dreulio ar faterion eraill. Canfu ymchwil gan y Swyddfa Gartref¹⁸ fod 63,000 o oriau wedi cael eu gwastraffu yn Lloegr yn ystod 2017-18 o ganlyniad i ymateb i alwadau diangen.

- 34 O ganlyniad, mae gwasanaethau tân ac achub Lloegr wedi datblygu ystod o ddulliau i helpu i leihau nifer y galwadau diangen yr ymatebir iddynt, sy'n amrywio o ran y defnydd ohonynt (**Arddangosyn 5**).

Arddangosyn 5: dulliau enghreifftiol a ddefnyddiwyd gan ATAAu Lloegr yn 2018

Dull	Disgrifiad	Cyfran ATAAu Lloegr a fabwysiadodd y dull yn 2018
Herio galwadau	Lle mae staff rheoli tân yn gofyn cwestiynau i'r rhai sy'n gwneud galwad i gadarnhau a yw tân yn un go iawn i atal ymateb cyntaf.	93%
Mentrau addysg a gwybodaeth	Rhoddir gwybodaeth neu ddeunyddiau i ddeiliaid adeiladau am yr angen i leihau galwadau diangen.	93%
Dim angen cadarnhad	Anfonir ymateb arferol heb gadarnhad.	76%
Ymatebion wedi'u haddasu	Fe ymatebir ar unwaith ond mae'n llai na'r Ymateb Rhagderfynedig (PDA), e.e. anfonir un injan dân i ymchwilio yn hytrach na thair.	74%
Angen cadarnhad (neu 'ail alwad')	Anfonir ymateb dim ond os ceir galwad i gadarnhau bod tân, neu os oes galwadau lluosog yn cael eu hachosi.	60%
Camau gorfodi	Cymerir camau gorfodi cyfreithiol yn erbyn safleoedd sy'n aml yn achosi galwadau diangen, megis archwiliad o ddiogelwch tân neu ddirwy.	33%
Dirwyon	Codir tâl ar safleoedd â galwadau diangen mynych.	24%
Peidio at ymateb	Ar ôl rhybudd, nid ymatebir i safleoedd sy'n achosi galwadau diangen yn fynych.	13%

Ffynhonnell: [Ymchwil y Swyddfa Gartref](#)

- 35 Mae Cymdeithas Genedlaethol y Prif Swyddogion Tân wedi cyhoeddi pecyn cymorth¹⁹ i gynorthwyo ATAAu gyda'u gwaith i reoli galwadau diangen a'r opsiynau posibl i'w hystyried. Mae'r rhain yn cynnwys:

¹⁸ Y Swyddfa Gartref, [Trends in fire false alarms and fire false alarm policies](#), Tachwedd 2022

¹⁹ Cyngor Cenedlaethol y Prif Swyddogion Tân, [Unwanted fires signals toolbox](#)

- peidio ag ymateb i alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig yn ystod y dydd oni bai fod lefel uwch o risg (e.e. risg bod rhywun yn cysgu neu safle risg-uwch fel ysbyty).
- codi tâl ar ddeiliaid adeilad sy'n achosi UwFS yn fynych.
- ei gwneud yn ofynnol i safleoedd gofrestru eu larymau tân awtomatig i'w gwneud yn bosibl monitro'n fanylach i helpu trinwyr galwadau i wneud penderfyniadau ar sail gwybodaeth well.
- pennu trothwyon ar gyfer ymateb wedi'i addasu yn seiliedig ar nifer y synwryddion mewn adeilad (e.e. byddai adeilad â 500 o synwryddion yn cael ymateb llawn gyda deg UwFS tra na fyddai adeilad â 100 o synwryddion yn ei gael).
- blaenoriaethu gwaith ar addysgu a hysbysu pobl ynghylch eu cyfrifoldebau a bod â swyddogion wedi'u neilltuo i helpu i hwyluso newid mewn adeiladau/sefydliadau â niferoedd uchel o alwadau diangen.
- ymgysylltu â Chanolfannau Derbyn Larymau i wella'r modd yr ymdrinnir â galwadau ac annog cyrff i gynnal gwiriadau gweledol i gadarnhau bod tân.

36 Mae'r pecyn cymorth ac ymchwil yn dangos ehangder y dulliau sydd ar gael i ATAAu, gan adlewyrchu eu hamgylchiadau lleol a'u parodrwydd i dderbyn risg.

Rheoli galwadau diangen yn ATA Gogledd Cymru

Polisi cyfredol

37 Mae gan yr Awdurdod bolisi sy'n eglur ac wedi ymwreiddio'n dda i benderfynu ar ei ymateb i alwadau a ysgogir gan larymau tân awtomatig. Ni fydd yn anfon ymateb brys pan ysgogir galwad gan larwm tân awtomatig oni bai y ceir galwad 999 ategol i gadarnhau bod tân. Ceir eithriadau a fydd yn ennyn ymateb, sef:

- pob eiddo preswyl – lle mae'r cyfrifoldeb am ddiogelwch y deiliaid yn gorwedd gyda'r unigolion sy'n byw yno – bydd CEF Berwyn, ysbytai, tai gwarchodol a thai amlfeddiannaeth yn dal i gael ymateb.
- bydd lletyau cysgu eraill ac ysgolion – megis cartrefi gofal, hostelau, pob ysgol a choleg, gwestai a neuaddau preswyl wedi'u heithrio rhwng 8pm ac 8am. Yn ystod yr oriau hyn, byddant yn ymateb i alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig.

- pob safle Rheoli Peryglon Damweiniau Mawr (COMAH)²⁰ yng Ngogledd Cymru a fydd yn dal i gael ymateb fel arfer.
- mae gan adran Reoli'r Awdurdod restr hefyd o safleoedd masnachol/diwydiannol eraill y bydd yn ymateb iddynt. Caiff y broses o gymhwyso eithriadau ei goruchwyllo gan y Pennaeth Diogelwch Tân.

38 Cafodd y rhifyn cyfredol o bolisi'r Awdurdod ei fabwysiadu ym mis Medi 2022, yn dilyn adolygiad. Fe ganolbwyntiodd yr adolygiad ar broffil risgiau esblygol oherwydd newidiadau ym meddiannaeth adeiladau o ganlyniad i'r pandemig. Er enghraifft, os oedd yn llai tebygol y byddai rhywun yn bresennol mewn adeilad cyhoeddus byddai disgwyl galwad 999 ategol fel arfer i gadarnhau tân. Heblaw am adolygu rhai eithriadau, mae'r polisi cyfredol yn atgyfnerthu'r dull a fabwysiadwyd yn 2014 fwy neu lai. Cyn 2014, roedd yr Awdurdod yn ymateb i'r holl alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig heb eu herio rhyw lawer neu heb eu herio o gwbl.

Perfformiad cyfredol

39 Fe arweiniodd y polisi a fabwysiadwyd gan yr Awdurdod yn 2014 at leihad dramatig yn nifer y galwadau tân diangen y mae'n ymateb iddynt. Er bod ymatebion i alwadau diangen yn dal i fod yn gyfran sylweddol o'r holl ddigwyddiadau y mae'r Awdurdod yn ymateb iddynt, dengys **Arddangosyn 6** fod cyfanswm y digwyddiadau wedi gostwng dros amser. Mae'r Awdurdod yn ymateb i oddeutu 700 yn llai o alwadau diangen o'i gymharu â 10 mlynedd yn ôl; lleihad o 22%.

Arddangosyn 6: yr holl alwadau diangen y mae'r Awdurdod wedi ymateb iddynt dros y 10 mlynedd ddiwethaf

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Yr holl ddigwyddiadau yr ymatebwyd iddynt (mae'n cynnwys galwadau tân diangen)	6,803	6,356	6,099	4,879	5,348	5,733	5,300	4,872	4,699	5,354

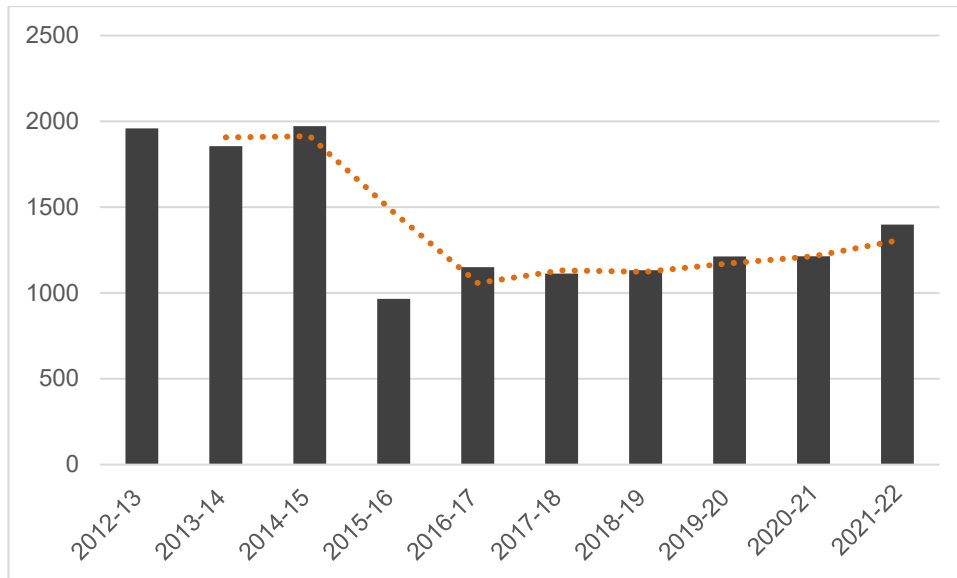
²⁰ Safleoedd a gwmpesir gan Reoliadau Rheoli Peryglon Damweiniau Mawr (COMAH) 2015 yw safleoedd COMAH. Mae'r rheoliadau'n cwmpasu unrhyw sefydliad sy'n storio symiau mawr o gemegau diwydiannol peryglus neu'n trin y rhain fel arall.

Galwadau tân diangen yr ymatebwyd iddynt	3,229	3,088	3,203	1,975	2,124	2,102	2,256	2,263	2,302	2,506
Galwadau tân diangen fel cyfran o'r holl ddiwyddiadau	47%	49%	53%	40%	40%	37%	43%	46%	49%	47%

Ffynhonnell: [Tanau, Digwyddiadau Gwasanaeth Arbennig a Galwadau tân diangen yr ymatebwyd iddynt gan Wasanaethau Tân ac Achub yng Nghymru \(llyw.cymru\)](#)

- 40 Caiff effaith y newid i'r polisi yn 2014 ei dangos yn glir gan ddata ar y modd y mae'r Awdurdod wedi ymateb i alwadau tân a ysgogwyd gan gyfarpar. Dengys **Arddangosyn 7** fod yr Awdurdod wedi ymateb i 1,972 o alwadau diangen o'r math yma yn 2013-14, y flwyddyn cyn y newid i'w bolisi. Yn y flwyddyn ganlynol, pan oedd wedi dechrau gweithredu yn ôl y polisi newydd (2014-15), fe leihaodd hyn i 966. Er bod y data'n cynnwys larymau tân awtomatig ar safleoedd domestig ac annomestig, mae'n dangos lleihad sylweddol mewn galwadau diangen sy'n dangos effaith gadarnhaol ei bolisi. Hefyd, mae perfformiad wedi cael ei gynnal ers 2014 gyda nifer y galwadau tân diangen yr ymatebwyd iddynt yn ystod 2021-22 ryw 29% yn is na 10 mlynedd yn ôl. Fodd bynnag, mae'r niferoedd wedi cynyddu'n gyson ers 2015-16, gan amlygu'r angen i adolygu a monitro ymatebion yn rheolaidd.

Arddangosyn 7: galwadau diangen oherwydd cyfarpar (domestig ac annomestig), dros gyfnod o 10 mlynedd

Ffynhonnell: [Galwadau diangen yn ôl rheswm a blwyddyn ariannol \(llyw.cymru\)](#)

Deall yr her

- 41 Mae gan yr Awdurdod dealltwriaeth dda am leoliad, achos ac effaith galwadau tân diangen mewn safleoedd annomestig. Mae swyddogion yn disgrifio effeithiau galwadau diangen yn glir ac yn gyson. Mae'r rhain yn cynnwys:
- yr effaith ar gyfleoedd hyfforddi a datblygu a'r risgiau o ran cynnal cymhwysedd, yn enwedig i weithlu gweithredol sydd ar ddyletswydd yn ôl y galw yn bennaf;
 - y materion o ran argaeledd a chapasiti, a sut y mae ymateb i alwadau diangen yn creu risg i gapasiti criwiau i ymateb i achos brys go iawn;
 - mwy o risgiau ar y ffyrdd mewn perthynas ag ymateb brys; a
 - risgiau mewn perthynas â hunanbodlonrwydd y cyhoedd, sy'n effeithio ar sut y gallai pobl ymateb i achos brys go iawn.
- 42 Fodd bynnag, nid yw dealltwriaeth yr Awdurdod am effaith amgylcheddol ac ariannol ymateb i alwadau diangen wedi datblygu i'r un graddau. Fel a ddisgrifir uchod (paragraffau 21-23), aeth peth amser heibio ers i'r Awdurdod feintoli a diweddarau ei asesiad o effaith ariannol ymateb i alwadau diangen. Er mwyn i'r Awdurdod wireddu uchelgeisiau Llywodraeth Cymru o ran ehangu rôl y diffoddwr tân yn y dyfodol mewn modd effeithiol, bydd angen iddo ddangos bod ganddo afael fwy cadarn ar effaith galwadau diangen ar ei adnoddau, gan gynnwys staff amser cyflawn a staff sydd ar ddyletswydd yn ôl y galw.
- 43 Yn gadarnhaol, mae'r Awdurdod yn dysgu o'i ddull blaenorol o leihau ymatebion i alwadau diangen. Mae **Arddangosyn 7** yn dangos, ers y gostyngiad cychwynnol

yn dilyn cyflwyno'i bolisi yn 2014, bod ymatebion i alwadau diangen oherwydd cyfarpar wedi cynyddu 45% rhwng 2015-16 a 2021-22. Wrth adolygu ei ddull, canfu'r Awdurdod y gallai ei bolisi fod wedi cael ei gymhwyso'n rhy llym i ddechrau, ac mae'r rhestr o unedau eiddo sydd wedi'u heithrio wedi cynyddu dros amser wrth i'w ddealltwriaeth am risg ddatblygu. Hefyd, disgrifiodd swyddogion effaith adeiladu nifer gynyddol o ddatblygiadau tai newydd gyda systemau larwm tân awtomatig fel elfen safonol – er enghraifft, cartrefi newydd yn cael eu hadeiladu â larymau mwg gwifredig ac adeiladau amlfeddiannaeth gyda systemau sy'n bresennol mewn ardaloedd cymunol.

- 44 Mae'r Awdurdod yn cynnal adolygiadau rheolaidd o ymatebion i alwadau diangen ac mae ganddo ddealltwriaeth dda am y math o sefydliadau sy'n creu'r galw mwyaf yn hyn o beth. Er enghraifft, fe wnaeth adroddiad i Dîm Arwain Gwasanaethau'r Awdurdod ym mis Tachwedd 2022 amlygu nifer y galwadau diangen a'r rhesymau dros eu hysgogi. Roedd hyn yn cynnwys dadansoddiad o'r 152 o alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig mewn unedau eiddo annomestig yn ail chwarter 2022-23. O'r rhain, roedd 134 mewn ysbytai. Mae hyn yn adlewyrchu'r her allweddol sy'n wynebu'r Awdurdod wrth geisio lleihau galwadau diangen – y bwrdd iechyd sy'n achosi'r mwyaf ohonynt o bell ffordd.
- 45 Mae gan yr Awdurdod systemau da i gofnodi a mesur nifer a natur y galwadau tân diangen. Er enghraifft, mae ei blatfformau mewnol yn hwyluso'r broses o adrodd am alwadau diangen i'w gwneud yn bosibl cofnodi gwybodaeth fanwl a'i rhannu gyda chydweithwyr yn y bwrdd iechyd i helpu i adnabod tueddiadau. Gan adeiladu ar hyn, fe wnaeth swyddogion y cyfwelom ni â hwy amlygu prosiectau sy'n mynd rhagddynt i ddatblygu dangosfyrddau data mewn amser real i helpu i arfogi a grymuso timau lleol i reoli ymatebion yn seiliedig ar ddata mwy gronynnog.
- 46 Er gwaethaf y datblygiad cadarnhaol yma, nid yw dangosfyrddau data ond mor dda â'r wybodaeth a fewnbynnir. Yn hyn o beth, canfuom gyfleoedd i wella sut y mae'r Awdurdod yn cofnodi data. Er enghraifft, ceir anghysonderau o ran sut y mae'r Awdurdod yn cofnodi data pan fo injans tân yn cael eu galw'n ôl i'r orsaf cyn cyrraedd pen y daith. Mae enghreifftiau eraill yn cynnwys anghysonderau o ran sut y mae ffurflenni ar ôl digwyddiadau'n cael eu cwblhau gan griwiau ymateb yn dilyn ymateb i alwadau diangen.
- 47 Ceir rhai dehongliadau amrywiol hefyd o'r hyn sy'n gyfystyr â 'galwad ddiangen' – er enghraifft, gan ddibynnu ar eich safbwynt, gallai patrwm diweddar o ddigwyddiadau a arweiniodd at ysgogi galwadau gan larymau tân awtomatig yn CEF Berwyn yn Wrecsam gael ei ddisgrifio fel tanau, digwyddiadau llosgi bwriadol neu alwadau diangen. Bydd cytuno ar y diffiniadau a sicrhau cysondeb o ran sut y caiff data'i gofnodi'n rhoi mwy o hyder i'r Awdurdod wrth ddefnyddio data i oleuo dulliau yn y dyfodol i leihau galwadau diangen.
- 48 Ar adeg ein harchwiliad, canfuom gyfle i wella sut y mae'r Awdurdod yn cofnodi ac yn defnyddio data ar alwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig sydd y tu allan i'w bolisi ymateb (e.e. eiddo masnachol risg isel). Byddai adrodd ar nifer y galwadau y mae'r Awdurdod wedi peidio ag ymateb iddynt, ynghyd â data ariannol

mwy cadarn, yn ei helpu i ddangos yn well beth yw effaith ei bolisi dros amser. Ar ben hynny, mae patrymau mewn galwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig yn bwysig i'w monitro hyd yn oed os nad yw'r Awdurdod yn ymateb. Gall patrymau o'r fath ddynodi eiddo a reolir yn wael yng nghyd-destun diogelwch tân. Ac mae'r risg y bydd galwadau diangen yn achosi hunanfodlonrwydd ymhlith y cyhoedd yn dal i fod yn berthnasol, ni waeth pa un a yw'r Awdurdod yn ymateb ai peidio.

Mynd i'r afael â safleoedd problemus

- 49 Er nad yw'n glir i ba raddau y gwnaeth yr Awdurdod ymgysylltu â rhanddeiliaid ehangach a'u cynnwys wrth lunio'i bolisi yn 2014, cafodd y newid dull ei gyfleu'n dda ar y pryd, gan helpu i sicrhau proses bontio esmwyth. Fe wnaeth llenyddiaeth hyrwyddo dargedu'r rhai y byddai'r newid yn effeithio arnynt ac fe wnaeth cynllunio cyfathrebiadau helpu'r Awdurdod i baratoi ar gyfer unrhyw adlach negyddol.
- 50 Fel prif ffynhonnell galwadau diangen a ysgogir gan larymau tân awtomatig ledled y rhanbarth, mae gan yr Awdurdod ddull da o weithio gyda'r bwrdd iechyd i leihau nifer y galwadau a ysgogir. Mae swyddogion yn dangos dealltwriaeth ardderchog am brif achosion galwadau a ysgogir gan larymau tân awtomatig yn y safleoedd problemus hyn, gan ddefnyddio data gronynnog i ategu dadansoddiad manwl o'r prif achosion ar safleoedd ysbytai. Mae'r modd y rhennir gwybodaeth yn nodweddiadol o'r perthnasoedd gweithio da rhwng yr Awdurdod a'r timau ystadau ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr. Mae hyn yn bwysig oherwydd, ar ôl penderfynu yn erbyn egwyddor cymryd camau gorfodi mewn safleoedd problemus, mae'r Awdurdod yn dibynnu ar berthnasoedd gweithio da i ddylanwadu ar newid.
- 51 Serch hynny, er gwaethaf y perthnasoedd cadarnhaol mae cyflymder y newid gan bartneriaid yn araf ac mae'r bwrdd iechyd yn dal i achosi nifer sylweddol o alwadau diangen. Mae newidiadau i ymateb rhagderfynedig yr Awdurdod yn adlewyrchu'r heriau y mae hyn yn eu hachosi. Er enghraifft, i leihau'r effaith ar ei adnoddau, mae ymateb yr Awdurdod yn ystod y dydd yn cynnwys anfon dim ond un injan dân i ysbytai yn dilyn galwad a ysgogwyd gan larwm tân awtomatig, gan ddisgwyl mai galwad ddiangen fydd hi. Mae hwn yn gydbwysedd anodd i'w daro ac yn dibynnu ar barodrwydd yr Awdurdod i dderbyn risg – os oes tân mawr mewn ysbyty, mae'n annhebygol y byddai un injan dân yn gallu ei ddiffodd, a gallai'r oedi cyn bod ail injan dân yn cyrraedd fod yn sylweddol. Nid yw parodrwydd yr Awdurdod i dderbyn risg yn ymestyn i archwilio hyn ymhellach, er enghraifft trwy gymhwyso'r un rhesymeg fel y sail dros beidio ag anfon unrhyw injans tân mewn ymateb i alwadau a ysgogir gan larymau tân awtomatig mewn ysbytai.

Dull cynaliadwy?

- 52 Ar y cyfan, canfu ein hadolygiad fod gan yr Awdurdod ddull da, seiliedig-ar-risg o reoli galwadau diangen. Fodd bynnag, mae'r anawsterau allweddol sy'n wynebu'r Awdurdod wedi'u canoli ar ei gapasiti i gynnal ei ddull cyfredol a pharhau i

ddarparu adnoddau ar gyfer ei wasanaethau mewn modd sy'n adlewyrchu risgiau. Yn hyn o beth, ac o ystyried y galw sylweddol y maent yn dal i'w roi ar yr Awdurdod, ni ellir ystyried bod galwadau diangen yn fater unigol a rhaid eu hystyried ochr yn ochr â'r heriau ehangach sy'n wynebu'r Awdurdod.

53 Mae'r Awdurdod ar siwrne o newid ac mae'r arweinyddiaeth newydd wedi arwain at gyflwyno nifer o faterion dyrys gerbron. Mae hyn yn cynnwys:

- Adolygiad o Ddarpariaeth Ymateb Brys ar raddfa eang ledled Gogledd Cymru. Fel a ddisgrifiwyd uchod, mae'r gyfran uchel o alwadau diangen y mae'r Awdurdod yn ymateb iddynt yn effeithio'n sylweddol ar gapasiti. Yng nghyd-destun disgwyliadau cynyddol ac adnoddau lleihaol, mae'n bwysig bod yr Awdurdod yn meintioli effaith galwadau diangen yn gywir i gefnogi arfarniadau o'r opsiynau yn y dyfodol.
- sylfaen asedau'r Awdurdod, gan gynnwys nifer y gorsafoddd tân a'u lleoliad. Mae cysylltiad annatod rhwng hyn a'r adolygiad o ddarpariaeth ar gyfer ymateb i danau ar draws y rhanbarth, ac mae'n adlewyrchu adolygiad diweddar yr Archwilydd Cyffredinol o gydnerthedd corfforaethol yr Awdurdod. Amlygodd ein hadroddiad nad yw ei orsafoddd tân wastad wedi'u lleoli yn y lle gorau i gynnal cydnerthedd y gwasanaeth gyda'r rôl newidiol a'r disgwyliadau a osodir ar wasanaethau tân ac achub.²¹
- anawsterau recriwtio a chadw sy'n effeithio ar argaeledd staff ar alwad, yng nghyd-destun model darparu sydd â phwyslais trwm ar ddiffoddwyr tân sydd ar ddyletswydd yn ôl y galw. Ataliwyd gweithgarwch recriwtio yn ystod y pandemig, ac ar ôl hynny mae'r Awdurdod wedi ei chael yn anodd cyrraedd ei dargedau recriwtio ar gyfer diffoddwyr tân ar alwad. Amlygodd swyddogion fod lleihau nifer y galwadau diangen yr ymatebir iddynt yn gallu cael ei ystyried yn rhwystr yn hyn o beth, gan bod llawer o'r arbedion ariannol posibl yn uniongyrchol gysylltiedig â ffioedd galwadau allan. Eto, mae hyn yn amlygu pwysigrwydd meintioli capasiti staff yn gywir, i oleuo penderfyniadau strategol ynglŷn ag "adleoli adnoddau dynol ac eraill... i gyflawni tasgau mwy cynhyrchiol".²²
- buddsoddiad mewn cyfleusterau hyfforddi newydd. Mae angen buddsoddiad sylweddol i ddatblygu canolfan hyfforddi newydd yng Ngogledd Cymru i gefnogi cymhwysedd diffoddwyr tân. Mae galwadau diangen yn effeithio ar gapasiti diffoddwyr tân i fynychu digwyddiadau hyfforddi a datblygu ac mae angen ystyried hyn yng nghyd-destun ei fuddsoddiad mewn cyfleusterau newydd.
- strwythur llywodraethu newydd a diwylliant esblygol y sefydliad. Yn ddiweddar mae'r Awdurdod wedi sefydlu strwythur llywodraethu newydd o

²¹ [Cydnerthedd Corfforaethol yn Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru, Archwilio Cymru, Mai 2021](#)

²² Nodir y disgwyliad hwn yn [Fframwaith Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub 2016](#) gan Lywodraeth Cymru

fewn y cnewyllyn o swyddogion, gyda golwg ar wella ffocws ar berfformiad a helpu i ddatganoli prosesau penderfynu a chraffu ar berfformiad ar bob lefel briodol.

- 54 Mae hon yn agenda sy'n gryn her, a hithau wedi'i gosod yn erbyn cefnlen o ddiffygion yn y gyllideb yn awr ac yn y dyfodol. Fodd bynnag, er bod gwybodaeth am berfformiad mewn perthynas â galwadau diangen wedi cael ei chyflwyno iddynt, ni chanfu ein hadolygiad ni o gofnodion cyfarfodydd yr Awdurdod llawn a'r Pwyllgor Archwilio dros y ddwy flynedd ddiwethaf ryw lawer o dystiolaeth bod Aelodau wedi bod wrthi'n ceisio herio perfformiad mewn perthynas â galwadau diangen i helpu i gefnogi gwelliant ariannol a gweithredol.
- 55 Caiff cydnerthedd cyfyngedig yr Awdurdod yng nghyd-destun galwadau diangen ei enghreifftio gan ei ddull o ymdrin â diogelwch tân i fusnesau. Er bod ganddo ddull da o leihau nifer y galwadau a ysgogwyd gan larymau tân awtomatig y mae'n ymateb iddynt, mae'n anorfod bod ei benderfyniad i beidio ag ymateb i gyfran fawr o alwadau diangen yn cynyddu'r pwyslais ar drefn lle mae cydweithwyr diogelwch tân yn ymateb mewn ffordd wahanol, er enghraifft trwy adnabod patrymau o ddigwyddiadau ac archwilio gweithdrefnau diogelwch tân mewn modd rhagweithiol, neu gymryd camau dilynol trwy waith cydweithwyr ym maes addysg i fusnesau. Mae paragraff 48 o'r adroddiad hwn yn amlygu cyfleoedd i gryfhau'r cysylltiadau rhwng data ar alwadau a ysgogir gan larymau tân awtomatig a llwythi gwaith cydweithwyr ym maes diogelwch tân i fusnesau. Fodd bynnag, canfuom fod rhwystrau i wneud hyn, yn anad dim y cyfle cyfyngedig i gynyddu llwythi gwaith o fewn y strwythur cyfredol, gyda thimau eisoes yn gweithio hyd eithaf eu capasiti.

Atodiad 1

Ymagwedd archwilio a'r fethodoleg

Ymagwedd archwilio

Roedd ein hymagwedd yn ymwneud â deall dull yr Awdurdod o leihau galwadau tân diangen, gan ganolbwyntio'n arbennig ar leoliadau annomestig. Roedd yr adolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn 'A yw'r Awdurdod yn gwneud popeth y gall ei wneud i leihau nifer y galwadau tân diangen annomestig a'i ymatebion iddynt?'. Roedd ein ffocws ar gamau gweithredu'r Awdurdod, nid y camau gweithredu sydd ar gael i reolwyr adeiladau neu bobl gyfrifol.

Fe gwblhaom ni ein gwaith maes ar draws pob un o'r tri Awdurdod Tân ac Achub ar wahân, gan ddefnyddio'r un tîm ar draws y tri. Fe wnaeth hyn ein galluogi i gael mewnwelediad i bob Awdurdod, yn ogystal â goleuo allbwn cenedlaethol sydd ar ddod.

Fe geisio ni fod yn hyblyg i gyd-fynd ag amserlenni swyddogion wrth drefnu a gwneud ein gwaith maes, gan sicrhau nad oedd ein gwaith yn tynnu oddi wrth waith gweithredol yr Awdurdod.

Methodoleg

Cwblhawyd ein hadolygiad rhwng mis Medi 2022 a mis Mawrth 2023. Fe ddefnyddiom ni ystod o ddulliau i ddod i gasgliadau ar gyfer ein hadolygiad:

- adolygu dogfennau – fe wnaethom adolygu polisïau a dogfennaeth a ddarparwyd gan yr Awdurdod, yn ogystal ag adolygu gwybodaeth a gyhoeddwyd ganddo, fel ei wefan. Hefyd, fe wnaethom adolygu dogfennaeth gan Lywodraeth Cymru, Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru a grwpiau cynrychiolaidd.
- dadansoddi data – fe wnaethom ddadansoddi data a ddarparwyd gan yr Awdurdod a data a oedd ar gael yn gyhoeddus. Roedd hyn yn cynnwys data rheoli, data System Cofnodi Digwyddiadau (IRS) a data arall a oedd ar gael o StatsCymru.
- cyfweiliadau lleol – fe gyfwelom ni â swyddogion a enwebwyd gan yr Awdurdod a oedd yn cwmpasu ystod o wahanol feysydd, yn gorfforaethol ac yn lleol. Roedd hyn yn cynnwys y swyddog arweiniol ar gyfer galwadau diangen, swyddogion Diogelwch Tân i Fusnesau ac uwch swyddogion.
- cyfweiliadau cenedlaethol – fe gyfwelom ni â chynrychiolwyr byrddau iechyd lleol, Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru a Chyngor Cenedlaethol y Prif Swyddogion Tân.
- arolwg – fe ddylunio ni arolwg ar gyfer rheolwyr adeiladau a phobl gyfrifol i gasglu eu barn ynglŷn â galwadau diangen a'r Awdurdod. Fe wnaethom annog yr Awdurdod i anfon hwn at sefydliadau yn ei ardal, yn ogystal â'i hyrwyddo trwy rwydweithiau proffesiynol, megis grŵp Rheolwyr Ystadau'r GIG. Yn anffodus, cafwyd rhy ychydig o ymatebion i allu defnyddio'r dystiolaeth hon i ddod i gasgliadau.

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.